

Hvor blir det av pengene?

*Joar Nyborg, direktør, Trøndelag
Forskning og Utvikling
Morten Stene, forskningsformidler,
Trøndelag Forskning og Utvikling*

Det er krise i finansmarkedet, og regjeringen stiller opp med krisepakker vi tidligere ikke har sett maken til for å avhjelpe situasjonen. Milliardtap er vanlige overskrifter i media. Hvor blir det av alle pengene?

Penger består av tillit og vurderinger. Det høres kanskje rart ut. Hvis vi tar utgangspunkt i den tusenlappen som ligger i lommeboken, har den en lav verdi i seg selv. Et lite ark som avgir minimalt med varme dersom du velger å brenne den. Det som gjør at tusenlappen kan byttes med hvilken som helst vare, er at staten står som garantist for pengeseddelsens verdi med hele sin økonomi. I våre dager har alle tillit til penger, og tusenlappen er dermed blitt til et sikkert byttemiddel. Vi slipper å bytte poteter mot fisk og så videre.

Men penger har også mange andre former, for eksempel en bankkonto. Her får vi en kontoutskrift som sier hvor mye penger vi har i banken. Dette fungerer bare så lenge vi har tillit til bankene. Nå i det siste har denne tilliten blitt redusert og skapt noe som ligner en kollektiv panikktilstand hvor hver enkelt forsøker å redde eget skinn. En svekket tillit til bankene er svært

skadelig og mer enn myndighetene rundt om i verden kan akseptere. Land etter land har laget redningspakker for å opprettholde tilliten til bankene. Ingen skal tape innskuddene sine er den klare melding fra regjering etter regjering. Unntaket er Island som har kombinasjonen få innbyggere og store banker.

Vi har like mange hus, hytter, biler, kjøleskap og fjernsyn som forrige år. Problemet er bare det at vi har en tendens til å regne om og med disse verdiene til penger. Vi går altså rundt og vurderer hva huset vårt er verdt i pengeverdi dersom vi selger det. Og siden vi bor i det samme huset som i fjor, går vi rundt og regner ut tap og gevinst på penger vi aldri har hatt. Det blir fort store beløp av slikt. Tydeligst blir dette i aksjemarkedet hvor handel og prissetting blir fastsatt på børs. Systemet er slik at prisen på siste handel verdsetter alle aksjene i selskapet. Her svinger det virkelig for tiden, og beregnet tap blir stort når verdiene sammenlignes med beregningene av aksjeverdiene ved toppnotering. Bedriftene driver omtrent på samme måten nå som i vår, men vår kollektive oppfatning av verdien på dette har endret seg, og dermed prisen på aksjene.

Sedler, kontoutskrifter og beregninger over hva våre eiendeler og rettigheter er verdt, er alle ulike former for penger. Vi opplever nå en kollektiv økonomisk mistillit som gir særlig store tapsutslag på våre beregninger av eiendeler når vi sammenligner med de beregninger vi hadde før nedgangen.

Vi kan egentlig puste lettet ut - i første omgang. Det er først og fremst våre beregninger som er blitt annerledes. Vi har omtrent de samme eiendelene. Men vi har fått oss en støkk og nå holder dette på å slå ut i vår virkelighet. Vi blir mer forsiktig og tilbakeholden, og det slår ut på våre handlinger. Vi får redusert bilsalg, mindre byggeaktivitet og mindre vilje til å bruke penger og økt arbeidsledighet.

Bankene er blitt så forsiktige at lånene dem imellom i stor grad har stoppet opp. Bankene er økonomiens rørsystem, praktisk når det fungerer og du merker det raskt når det blir tilstopping. For å avhjelpe den tilstoppingen vi har hatt vedtok Stortinget nylig en redningspakke på 350 milliarder. Et meget stort beløp. Det er verd å merke seg at dette ikke er et tilskudd til bankene, men en form for lånegaranti. Stortinget stiller hele landets økonomi som sikkerhet bak Statsobligasjoner, som bankene får i bytte mot de beste boliglånene de har. Målet med redningspakken er å sette fart i pengeflyten bankene imellom, og norske banker kan nå bruke Statsobligasjoner som garanti mot lån i andre banker.

Hvor er pengene? Myndighetene sikrer verdien og tilliten til både pengesedler og bankinnskudd, så disse pengene er ikke blitt borte. De pengene som er blitt borte er de beregnede verdiene. De store tapene de siste ukene har vi sett på beregnede verdier på eierandeler i bedrifter, altså aksjer. Så får det være en trøst at etter en meget lang oppgangsperiode har våre beregnede verdier steget for så å gå ned nå. Men vi har like mange hus, hytter, biler, kjøleskap og fjernsyn som forrige år i dette landet.

**Trøndelag Forskning
og Utvikling**
Trøndelag R&D Institute

*Denne kronikken sto på trykk i
Trønder-Avisa, 30. oktober 2008.*